

בוצוים ההם בזמן הזה

חנוכה הקדמה

המשפחתיות היא אחד מהמאפיינים המובהקים של חגי ישראל כולם. בחנוכה מתבטאת אוירת המשפחתיות בהתכנסות של המשפחה מידי ערב ליד החנוכיה לצורך הדלקת הנרות, ובתחושת החיבור בין הימים ההם לזמן הזה. לקראת החנוכה עמותת "צהר" שמחה להגיש לכם את הקובץ שלפניכם המהווה הכנה לימודית לקראת החנוכה הכוללת רשימת מושגים בסיסיים, שאלות ותשובות שכיחות בנוגע לחנוכה, נוסח הדלקת הנרות, קיצור הלכות הדלקת הנרות וכן חידונים לילדים. גם הפעם אנו מצרפים הצעות שונות לדיונים משפחתיים שאותם ניתן להעלות במסגרת הדלקת הנרות מידי ערב. שימו לב לסימון המיוחד המציין הצעה לדיון משפחתי. אנו מקווים כי תמצאו שימוש ולו בחלק מהדברים.

באיחולי חנוכה שמח ומלא אור
עמותת צהר.

צהו הפקוד לחג החנוכה?

חג החנוכה איננו חג מהתורה והוא נקבע על ידי חכמי ישראל. המקורות הראשוניים לחג החנוכה מצויים בספר החשמונאים ובספר דניאל. מקורות נוספים נמצאים בתלמוד. הסיבות בשלן חוגגים את חג החנוכה הן שתיים: הראשונה שבהם היא ניצחון החשמונאים על היוונים והמתיוונים שניסו לכפות אתוס תרבותי זר על היהודים שחיו באותה תקופה בארץ ישראל. הסיבה השנייה היא הנס שהתרחש בפך השמן היחיד שנמצא במקדש לאחר שטיהרו אותו ושהספיק להדלקת המנורה במשך שמונה ימים למרות שהיה בו שמן רק ליום אחד.

מדוע גדלוקים נרות בחנוכה?

הדלקת נר חנוכה היא המצווה העיקרית בחג החנוכה. הדלקת הנרות מזכירה את נס פך השמן, אולם ההדלקה ואור הנרות מסמלים גם דברים נוספים כמו אור התורה וניצחון הרוח היהודית על התרבות היוונית. הדלקת הנר כוללת בתוכה מצווה נוספת של פרסום הנס וזו הסיבה להנחת החנוכיה במקום שבו כולם יכולים לראותה.

הדלקת נרות חנוכה

באלו נרות ניתן להשתמש?

ניתן להדליק בכל סוג של נר או שמן כל עוד הוא דולק לפחות חצי שעה. הנרות הצבעוניים הפשוטים של חנוכה הם גבוליים מבחינת זמן הבעירה שלהם, ולכן כדאי לקחת את הנרות הארוכים יותר או להדליק בשמן. המצווה המהודרת ביותר היא להדליק דווקא בשמן זית כפי שנהוג היה במקדש. ברשתות השיווק ניתן למצוא כוסיות זכוכית מיוחדות ופתילות לחנוכיה שאיתם ניתן להדליק בשמן. בשנים האחרונות ניתן להשיג גם ערכות מוכנות לשימוש של כוסיות עם שמן זית בתוכן.

צתני גדליקים?

מצווה להדליק את נרות החנוכה בצאת הכוכבים (השנה מדובר בסביבות השעה 17:00), עם זאת בדיעבד ניתן להדליק לאורך כל הלילה.

היכן צתניח את החנוכייה?

את החנוכייה מניחים במקום הפונה לרשות הרבים (ליד הדלת או על אדן החלון). משפחה שגרה בבניין רב-קומות או במגדל דירות תדליק ליד דלת הכניסה במקום שבו השכנים יוכלו לראות אותה. אם בסביבתה קיימים בניינים גבוהים נוספים ניתן להניח את החנוכייה בחלון.

כיצד צסדרים את הנרות בחנוכייה וצהיכן צתחילום להדליק?

סדר הנחת הנרות הוא מימין לשמאל והדלקתם היא מהנר החדש לקודמים לו (שמאל לימין). על השמש להיות בצד שמאל של מי שמדליק (או במרכז, תלוי בחנוכייה) והנר הראשון יהיה בצד ימין של החנוכייה. ביום השני מוספים נר נוסף בצד ימין וכך הלאה בכל אחד מהימים.

לפני ההדלקה מברכים שתי ברכות:

ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו, וצונו להדליק נר חנוכה.

ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו, בימים ההם בזמן הזה.

בלילה הראשון מוסיפים גם את ברכת שהיינו:

ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגענו לזמן הזה.

לאחר ההדלקה אומרים תפילה קצרה הידועה בשם "הנרות הללו" שלמעשה מונה את הסיבות שבגללן אנו מדליקים את הנרות:

הנרות הללו אנו מדליקין

על הנסים ועל הנפלאות ועל התשועות ועל המלחמות

שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה

על ידי פהניך הקדושים

וכל שמונת ימי חנוכה

הנרות הללו קדש הם

ואין לנו רשות להשתמש בהם

אלא לראותם בלבד

כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על נסידך ועל נפלאותיך ועל ישועתך

מדוע צריך בחנוכייה שמש?

הסיבה בגללה אנו מדליקים את השמש בחנוכייה קשורה בהלכה הקובעת כי ישנה קדושה של מצווה בנרות החנוכה ולכן אסור להפיק מהם תועלת שלא לצורך המצווה כגון שימוש באור שלהם לקריאה או לכל דבר אחר. לשם כך מדליקים בסמיכות לנרות החנוכה, נר נוסף- ה"שמש" שהכללתו עם נרות החנוכה מהווה סימן שלא נעשה כאן שימוש של חול בנרות המצווה. על מנת להמחיש את ההבדל שבין השמש ונרות המצווה, מקפידים שלא להדליק את השמש כחלק מהנרות, אלא מבדילים אותו מהם אם באמצעות הפרש גובה או מרחק הניכר לעיני המתבונן.

צעוד צור ישועתי

מעוז צור הוא פיוט שנהוג לשיר לאחר הדלקת הנרות. הפיוט חובר, ככל הנראה, בימי הביניים בגרמניה, הוא מספר בששת בתיו חמישה סיפורי גאולה של עם ישראל כשהאחרון שבהם מתאר את הגאולה האחרונה ואת ביאתו של המשיח.

הפיוט

מעוז צור ישועתי, לך נאה לשבח,
תיכון בית תפילתי, ושם תודה נזבח,
לעת תכין מטבח מצר המנבח,
אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח.

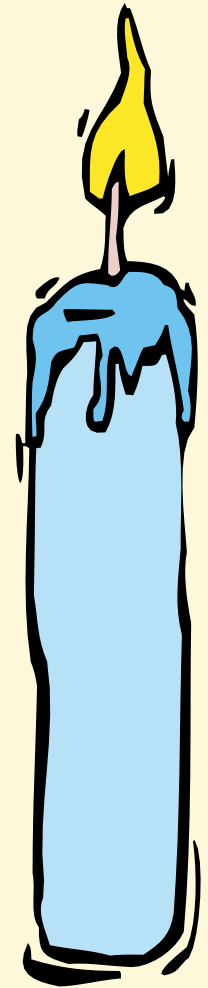
רעות שבעה נפשי, ביגון כוחי כילה,
חיי מדרו בקשי, בשעבוד מלכות עגלה,
ובידו הגדולה, הוציא את הסגולה,
חיל פרעה וכל זרעו ירדו כאבן מצולה,

דביר קדשו הביאני וגם שם לא שקטתי,
ובא נוגש והגלני, כי זרים עבדתי,
ויין רעל מסכתי, כמעט שעברתי,
קץ בכל זרבבל, לקץ שבעים נושעתי.

כרות קומה ברוש בקש, אגגי בן המדתא,
ונהייתה לו למוקש, וגאוותו נשבתה,
ראש ימיני נשאת, ואויב שמו מחית
רוב בניו וקנייניו על העץ תלית.

יוונים נקבצו עלי, אזי בימי חשמנים,
ופרצו חומות מגדלי, וטמאו כל השמנים,
ומנותר קנקנים, נעשה נס לשושנים,
בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים.

חשוף זרוע קדשך, וקרב קץ הישועה,
נקום נקמת עבדיך, מאומה הרשעה,
כי ארכה השעה, ואין קץ לימי הרעה,
דחה אדמון בצל צלמון הקם לנו רועים שבעה

הפירוש

שבח לאלוהים והבעת תקווה שבית
המקדש יחזור ויבנה כפי שהיה בימי
נס החנוכה

תיאור שעבוד מצרים וגאולת ישראל

תיאור חורבן בית המקדש הראשון
בימי הכיבוש הבבלי, גלות בבל
והגאולה לאחר 70 שנות גלות

תיאור גזירת המן הרשע והישועה
שבאה ליהודים בידי מרדכי ואסתר.

תיאור נס חנוכה ונס פד השמן.

תפילה לעתיד ותקווה כי הישועה
העתידה לבוא תגיע במהרה.

צנהגי חנוכה

על הניסים - במשך כל ימי חנוכה נוהגים להוסיף את תפילת "על הניסים" בתפילות וכן בברכת המזון.

נוסח תפילת "על הניסים" שאותה מוסיפים:

על הניסים ועל הפורקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם, מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך, ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה.

ופינו את היכלך, וטיהרו את מקדשיך, והדליקו נרות בחצרות קדשך, וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול.

תפילת הלל - בחנוכה מוסיפים בתפילת שחרית את תפילת ההלל כבראשי חודשים ושלוש רגלים.

משחק בסביבון ודצי חנוכה - המשחק בסביבון בחנוכה הוא מנהג שהתפתח בגולה וקשור במנהג של מתן דמי חנוכה לילדים, מעות אלו שימשו להימורים במשחק הסביבון, בדומה למשחקי הימורים באגוזים של פסח. על כל אחד מפאות הסביבון ישנו ציור או אות שמסמל גורל אחר. במשך הזמן נתנו לאותיות את ראשי התיבות המוכרים של חנוכה: **נס גדול היה שם**. בארץ החליפו את ה-ש' באות פ', המייצגת את המילה "פה".

אכילת לביבות וסופגניות - בחנוכה נוהגים לאכול מאכלים מטוגנים המסמלים ומזכירים את נס פך השמן. לביבות וסופגניות התקבעו במהלך הדורות כשני נציגים בולטים של המנהג.

הצמח לזיונים

כמו בפעמים קודמות אנו מצרפים הצעות שונות לדיונים משפחתיים שאותם ניתן להעלות במסגרת הדלקת הנרות מידי ערב. נסו להעלות בכל ערב נושא אחד ולפתח אותו בשיחה משותפת עם הילדים והאורחים.

א. יום ראשון = "נר איש וביתו" - חשיבותה של המשפחה.

אנו מדליקים חנוכייה למרות שמשפחה שלמה יכולה לצאת ידי חובת נר חנוכה בהדלקה של נר בודד בכל ערב. נסו לקיים דיון על מהותה של המשפחה כפי שהיא משתקפת באיחוד סביב הדלקת נר אחד? האם אפשר ללמוד מכאן על איך לפתור בעיות במשפחה? כיצד ניתן לשמור על יחסי חברות בתוך המשפחה?

ב. יום שני = "כד קטן" -

על חשיבותם של הפעשים הקטנים לחולל שינויים גדולים

הכד הקטן שנמצא בתום בחותמו של כהן גדול, שבמבט ראשון נראה כאילו אין בכוחו להציל את המצב ולהאיר מעבר ליום אחד, הספיק לשמונה ימים. נקודות לדיון: נהוג לומר כי אסור לזלזל בפרטים הקטנים. האם אתם יכולים להזכר בדוגמאות אישיות שמתאימות לכלל הזה? מדוע לדעתכם לפעמים דווקא המעשה הקטן כמו מילה טובה או חיוך מצליחים לחולל בסופו של דבר את הרצון אצל אנשים לפעול גם במישורים רחבים יותר? האם ניתן ללמוד מכאן על כוחו של הפרט לחולל שינוי? ואם כן: מה זה אומר לגבי כל אחד מאיתנו?

ג. יום שלישי = "צוסיף והולך או פוחת והולך" -

על פקוצה של ההדרגתיות לעוצת תרבות של שיאים וריגושים.

נסו לפתח דיון בשאלה מהי הדרך היותר נכונה והיותר מתגמלת: האם דרך שבה מושגת שלמות בבת אחת ("כוכב נולד"), או דרך של השתלמות שעוברת דרך קשיים, התפתחויות ובנייה הדרגתית? היכן נמצאת התהילה והאם נכון וצודק הדבר?

ד. יום רביעי = "פירסום הנס" -

על היחס שבין אמונה ורשות הרבים.

העמדת החנוכה ברשות הרבים בכדי לפרסם את הנס מהווה גם סוג של הצהרה רוחנית על האמונה שהייתה בימים ההם וקיימת גם בזמן הזה
 נקודות לדיון: מהי האמונה? מה גורם לה להיות חזקה כל כך גם ברגעי משבר? אילו תכונות נדרשות על מנת לא לאבד תקווה? האם יש לכם חווית אמונה אישיות שאתם יכולים לשתף בה אחרים?

ה. יום חמישי = להודות ולהלל" - על החשיבות באצירת תודה!

למרות שחנוכה אינו חג מן התורה ולמרות שמלכות ישראל חזרה רק ל-200 שנה, חכמים החליטו בכל זאת לקבוע אמירת הלל בחנוכה. נסו לדון על חשיבותה של התודה והכרת הטוב: מדוע חשוב להודות? מה הערך החינוכי שטמון מאחורי התודה ומה הערך האנושי שיש בה עבור מי שמודה ולמי שמודים לו? האם צריך להודות על כל דבר (גם על דברים שמגיעים לנו בדיון?) ואם כן למה?

ו. יום שישי = "חג חנוכה - חג החינוך"

הארות חינוכיות צסביב לחג החנוכה

חנוכה מכנס בתוכו הרבה מאוד ערכים חינוכיים הקשורים לתרבות, אמונה, סגנון חיים והיכולת להאיר מקומות חשוכים. כדאי לקיים דיון על מקומם של הערכים בחברה שלנו, עד כמה הם קיימים ובמה הם תורמים ליצירת חברה טובה וצודקת יותר? האם ערכים הם עניין קבוע או אינדיבידואלי? האם יש בקרבנו מקום לאנשים שיש להם ערכים שונים משלנו? האם חשיבה ערכית שונה אמורה להתקבל בסובלנות ובסלחנות או להחדף בו במקום? היכן עובר הגבול בין תפיסה ערכית אחת לאחרת ומה הופך תפיסה אחת ל"טובה" על פני האחרת?

ז. יום שביעי = "התבוללות ולאופיות" -

על היחס הנכון שבין פתיחות לעולם הגדול לבין התבוללות צסוכנת.

"התיוונות" הייתה ונתרה אחת מהסימנים השליליים של חנוכה. "התיוונות" במשמעותה המקורית הייתה כינוי לתהליך של הטמעות באימפריה ההלניסטית ובתרבות ההלניסטית על מאפייניה השונים. חשיבות רבה נודעה באותה תקופה דווקא לסממנים החיצוניים כמו הלבוש ושינוי השם שהיו הסימנים הראשונים להעיד על התיוונות
 - מה מסמל התיוונות בימינו, האם דבר שכזה קיים בכלל?
 - האם גם בימנו אימוץ רעיונות או דפוסי התנהגות מתרבויות שונות כמו סמלים שונים, תכשיטים, או לבוש הם בהכרח התיוונות או סתם עניין של אופנה?
 - האם לדעתכם גם הרחבת דעת ולימוד פילוסופיה היא התיוונות, או שיש הבדל בין לימוד לשם השכלה ולימוד לשם אימוץ הרעיונות באופן ישים? איפה הגבול עובר?

